

Rolete

Rolete so bile trdno spuščene. Skozi reže ni mogel več niti za las ozek žarek, čeprav je dan bil še krepek. Ura je bila pet popoldne. Nihče v ulici še ni spustil rolet ali žaluzij, da bi z odločnim rezkim glasnim ropotom oznanil, da je za to hišo dneva konec. Nihče, razen Romane. V njeno hišo dan ni mogel več ne not ne ven. Hiša je bila videti, kot da se je v njej nekaj zgodilo ali pa kot da jo je že davno zapustilo sleherno živo bitje. Bila je bila nepropustna. Bila je videti kot neke vrste obup, v katerem vztraja človek, in se to prenese še na njegovo zunanjo podobo in podobo vsega, kar je povezano z njim. Tudi hiše, v kateri stanuje. Zastrt obraz, zastrta okna. Takšna je bila Romana. V resnici je že davno pred njo bil takšen njen mož. Njega si redko videl. In če da, je postopal okoli hiše v modri trenirki, odpiral avto, ga na hitro posesal, ga z ihto čistil, kar si prepoznal po ugreznjenih črnih obrveh, in ga spet zapri v garažo z enakimi roletami, kot so bile na hiši. Tudi garaža ni trpela svetlobe dlje kot do zgodnjega popoldneva. Več kot videl, si ga slišal, Romaninega moža, kako je kdaj iz notranjosti hiše glasno zategnil ženino ime. Nje pa nisi slišal, le videl si jo, kako jo je obrnilo proti vratom, če je ravno takrat bila zunaj z vrtnarskimi rokavicami, spustila je vrtno orodje, srebrno zalivalko hitro zvrnila po najbližjem grmu in izginila h klicajočemu.

A tistega sončnega junijskega dne Romana ni imela v rokah kanglice. Ura je bila dvanajst, do prihoda moža iz službe je imela še štiri ure, do obreda z roletami pa pet. Naglo je stopala proti knjižnici, v velikem žepu spomladanskega plašča krem barve pa je stiskala drobno knjižico s trdimi sivomodrimi platnicami. Kratek roman je bil, ki ji bo spremenil življenje. Kot zaporniku, v čigar celico vsak dan ob isti uri posije tulec žarkov, ki mu pomenijo predor na svobodo. Tako je mislila, to si je zadala. Zdelo se ji je, da knjiga utripa, da se ji topi med prsti, čutila je vročino, ki ji je od prstov udarila gor po telesu, srce je pospešilo ritem, da je bil še hitrejši od hoje in rdeča toplota ji je nazadnje udarila v glavo. Malo je upočasnila, videla je, da skoraj teče in nevajena živahnosti, tempa in nekega cilja v življenju je zavila v drevored, da si vsaj malo oddahne in vse še enkrat premisli. Ne, premislila si ne bo, izvedla bo svojo malo detektivsko akcijo, le razmislila bo še enkrat o korakih, ki jo čakajo. Da ne bo kaj narobe. Sedla je na klop in v mislih odpotovala na začetek, ko je s knjižnice prinesla drobno knjigo z naslovom

Sonja. Slučajno, ker ji je zatavala med dlani, uvod ji je bil všeč, pa je vzela. Pa ni bila knjiga sama po sebi tista, ki jo je vznemirila. Bilo je tisto, kar je pred njo nekdo s svinčnikom rahlo podčrtal: »

Mi smo bili potrpežljivejši od vas. Marsikdo je bil takrat mesece in leta narazen in vmes skupaj le za kratek čas. Morali smo se naučiti počakati. Danes se odpeljete in odletite in pokličete in mislite, da je drugi na razpolago. V ljubezni drugi ni nikoli na razpolago.

Romana je želela spoznati človeka, ki je to podčrtal. Zbolelo jo je v drobovju, ko je v podčrtanem prepoznala sebe, svojo zvesto držo do ljubezni, ki je z leti privzela obliko življenja za spuščeni roletami. Njena predanost kot najvišje načelo je skrepenela v podobo s hudimi posledicami ugasnjenega ognja v očeh, strtih kril in molka. Ta nemi sopotnik je v njeni hiši odmeval iz sten, loncev, iz postelje, iz njunih grl. Ko je brala droben roman, ki ga pred njo ni moglo brati veliko ljudi, to se je kljub krhkosti listov videlo, je v njej nekaj vstalo. Upor kot majhen zelen list sredi kamna. Ali še obstajajo ljudje, ki to razumejo, ali še obstajajo takšni ljudje, ki razumejo to staro obliko potrpežljive ljubezni, ko dva človeka bivata drug ob drugem ob nikoli zaprtih vratih in roletah, kjer hočeta biti eden nižje od drugega, kjer ne grizeta drug drugega kot žival drugo žival in kjer težko zmrzlo grudo tujstva v prsih vsake toliko zamenja podoba moškega in ženske, ki sta skupaj. Skupaj kot eno samo telo, ena sama gmota goste ljubezni vsemu navkljub. Kost, bleščeče zglajena od bližin. Morala je izvedeti, kdo je ta človek, da vidi, kako je videti ta izgubljena rasa, to pleme, ki ga sama ni imela sreče spoznati. Je to moški ali ženska? Skoraj vseeno ji je bilo, čeprav bi raje videla, da je moški. To si je že upala priznati. V srcu je začutila droben ugriz izdajstva, a bolj kot to, lov za življenjem samim. Bolj kot je brala, več podčrtanih stavkov je našla.

»Ljubezen ne pomeni seštevka dobrih in slabih lastnosti drugega.«

Njen odnos do ljubezenskega odnosa je bil odločitev, ki se ne spreminja. Nikakor pa si ni predstavljala, da bo to pomenilo tudi nespremenljivost vsega, kar dva po letih skupnega bivanja postaneta. Dva predmeta. Vedno na istem mestu. Vedno z enako zmožnostjo ustvarjanja giba in zvoka. Zmeraj enako. Uporabno. Brez presenečenj. V nikoli do konca usahlem pričakovanju, da se nekaj zgodi. To je bila za Romano ta knjiga, po starem dišeča, na hitro podčrtana. Nekdo je našel nekaj, kar je iskal. Uteho ali odgovor na vprašanje. Nekoga je avtor knjige našel in nagovoril, čeprav se ne poznajo. Knjiga je bila kot pismo, ki je dolgo potovalo, prišlo v prave roke in opravilo

svojo nalogo. Knjiga se je prelila in zaživela še v nekom pred njo. Ko je avtor bil že mrtev. Tako je to.

Dobro je biti povezan z nekom, ne da bi se moral zanj posebej truditi in ga zabavati. A to ni nekaj, kar eni znajo in drugi ne, kar ene povezuje in druge ločuje. Molčanja se da naučiti – skupaj s predahi, ki spadajo k molku.

Kako drugačen je bil ta molk od tistega njunega. Ta molk v knjigi je bil namenski, pozoren, poln. Njun pa je bil izmikanje drug drugemu, kjer je že vsaka beseda odveč. Njun molk je bil skrotovičeno bitje, ki ga nihče več nima rad in ne ve, kam bi se dalo. V mesecu dni, kolikor je imela knjigo doma, se je vanjo naselilo novo življenje, pozabila je že, kako je živeti s smotrom, s stalnim plivkanjem valov, ki se bodo umirili šele, ko bo naloga opravljena, cilj dosežen. Točno ob petih popoldne je še vedno vsak dan z nezamenljivim zvočnim signalom, da je dneva konec, naznanjala ulici, naj jih pustijo pri miru. Tako je govoril njen mož. Da hoče mir. Kot da bi jih sicer kdo obiskoval ali kaj hotel od njih. Še maškare so jih zaobšle in sosedovi otroci se v bližini hiše niso igrali, kot bi tam bila nevidna črta, ki jo je prepovedano prestopiti. Enkrat, dolgo nazaj, so z žogo razbili šipo, in košarkarska žoga je po prebitju stekla odskakala točno na mizico, kjer je Romanin mož tedne potrpežljivo sestavljal majhno ladjo iz drobnih koščkov lesa, usnja in platna. Njegov Kolumb nikoli ne bo odkril Amerike. Še več, nikoli več ne bo nadaljeval svojega potrpežljivega dela, ostala bo tam ladja v ruševinah, kot nasedla in potopljena, v spomin na to, kako ljudje vse lepo in dobro uničijo, pa če je še tako skrito pred njihovimi očmi in neotesanimi tacami. Žoge pa jim tudi ni vrnil. V letih ljudomrzništva je njuno besedišče postalo skopo in kričeče, ker sta se skozi od nekod klicala, in momljajoče, če sta bila skupaj.

Romana je prebrala roman. Ta besedna igra jo je zabavala, saj je s knjigami zadnja leta vzpostavljala globok odnos. To zadnje čtivo ni bilo boljše od prejšnjih, a pritegnila jo je potrpežljivost ženske, ki je od začetka do konca ljubila in čakala enega in istega moškega, s katerim se nikoli ni poročila, niti ni vedel, da je rodila njegovega otroka. V njenem življenju, ki je bilo polno krepostnosti, dela in požrtvovalnih odnosov je občudovala ne samo zvestobo ženske, ampak vse, s čimer si je kljub odsotnosti ljubljenega osmislila življenje in nikoli, nikoli ni nehala upati. Bila je prava junakinja, ki zdrži življenje, v urah ljubezni pa živi vselej kot prvič. Imela je svojo samoto. A za razliko od nje, Romane, je imela tudi življenje. Sta si bili kaj podobni?

Prekipevajočo fantazijo in prekipevajoče hrepenenje imaš in bi si za eno in drugo zaslužil boljše cilje, kot pa Ti jih ponuja naš čas.

Romana je želela imeti ob sebi nekoga, ki bi jo čutil kot *Ti*, si podčrtal kaj takšnega, kot je bilo v knjigi. Ali res obstaja takšen moški? Takšen, ki bere s svinčnikom v roki? Takšen, ki bi skozi ozek tunel do svojega ušesa spuščal znake ljubezni, napredka in globokega razumevanja. Ki ve, kdaj pustiti stvari v svoji preprosti vsebini in obliki in hkrati, kdaj je treba zabresti globlje in razplesti mrežo. Je pričakovala preveč?

Slavec pa poje o ljubezni in smrti, o najini ljubezni in najini smrti.

Romana, ki je živela napol ujeta za čvrsto, težko in neprodušno zakrknjenimi roletami, je vstala z voljo dekleta, ki prvič začuti v sebi bojevnico, upornico, vstala je odločno, da zadosti hrepenenju, ki nikoli ne zapusti človeka. Knjigo bo danes vrnila in se dokopala do podatkov, kdo si jo je pred njo izposodil. Potem bo poiskala tega človeka. Kot mesečnica je sledila uroku lastne domišljije, za katero je verjela, da v sebi skriva nekaj novega. Za eno režo odprto roletno. Akcijo je pripravljala ves mesec. Da bi vprašala, kdo si je pred njo izposodil knjigo, ni prišlo v poštev. Osebni podatki. Ne bi ji jih izdali. Da bi se sama nekako uspela prikrasti za pult do računalnika in pobrskati, tudi ni prišlo v poštev. Ni bila tako tehnično spretna, pa še dobili bi jo. Stopila je k pultu z vso resnostjo ženske poznih srednjih let. Ni vedela, da se za to sploh ne rabi posebej truditi. Resnoba je bila vklesana v vsak del njenega obraza, v razlite podolgovate oči, ozebli nos, v drobno krivuljo ustnic in bledost polti. Knjigo je položila in na je to vse, najprej malo pomolčala, pogoltnila kepo suhe slin in hripavo rekla, *eno prošnjo še imam. Pišem diplomsko. Med poznimi sem, vem, pa zato toliko bolj resno, hm. Moja tema je avtor tega romana in rada bi opravila intervjuje z ljudmi, ki so prebrali to knjigo.*

Resnica, ki je blizu resnici, je najboljša. Toliko jo je že naučilo življenje. Preveč in premalo je škodi, kot dežja, sonca, hrane, spanja, sedenja, sončenja, ... vsega.

Kako to mislite, je bilo vprašanje, ki ga je pričakovala. Ljudem je treba razložiti tisto, kar si jim že povedal, kdove, zakaj mislijo, da česa niso razumeli, ali zgolj izkoristijo priložnost za igro mačke s z mišjo.

Tako, kot sem rekla, je hotela reči, a si ni mogla privoščiti, da izpade osorno. Odločila se je, da bo svojo resnico razvila kar najbolj prepričljivo. *Raziskujem življenje in delo tega avtorja in ker je napisal le tri romane in ker ne morem intervjuvati njega, ker ga ni*

več med živimi, bi rada opravila intervjuje z bralci njegovih del. To bi predstavljalo pomemben empirični del moje raziskave. Profesor se s tem strinja. Ta zadnji del je dodala, da izbriše še zadnji izraz dvoma na knjižničarkinem obrazu.

Kateri profesor, jo je presenetila ženska, od katere je vel prijeten vonj po senu in jo je s svojim napol odločnim načinom, prestrašenimi očmi, mečicami brez uhanov in v brezobličnem puloverju spominjala nanjo.

Profesor Prosen, Pedagoška fakulteta.

Njega pa ne poznam.

Jaz tudi ne, si je mislila Romana, rekla pa, ja, s književnosti je, komaj me je še vzel, ker gre v pokoj.

Prav, se ženski za pultom ni več dalo tekmovati z eno od obiskovalk, ta še ni bila najhujša danes. Nekdo je klical, če mu lahko deset knjig *po izboru knjižnice* pripeljejo domov, ker ima gripo. Kot da so restavracija. Spet nekdo drug, če lahko kupijo neko drago knjigo iz Amerike in mu jo potem sposodijo.

Potem je vse steklo hitro. Romana je prejela listek s tremi imeni.

Naenkrat je postala utrujena. Vsaka stvar na svetu, ki je pomembna, od človeka toliko zahteva. Dokler je vse skupaj igra, še gre, ko pa gre zares, pa nas izmozga. Doma je za dolgo obsedela. Na pručki. Gledala je skozi okno. Še ura in mož se bo vrnil. In še ura, pa bo tema v hiši. V iskalnik na računalniku je najprej vtipkala prvo ime. Neka Vera. Izvrglo ni nobene telefonske, le poslovni profil ženske s tem imenom. Pisala ji je, kaj pa naj drugega in čakala. Do večera ni bilo nobenega odgovora. Drugih dveh, enega moškega in še eno žensko si je pustila za drugič. Še en dan za roletami je bil končan.

Zjutraj je v pogovornem oknu našla odgovor, da hvala za poizvedovanje in da se ženska te knjige ne spomni. Romana je za vsak slučaj pustila svojo telefonsko številko in šla urejat grede za setev.

Čez pol ure je zvonil telefon. Bila je tista Vera. Rekla je, da se opravičuje in da, *seveda, to je knjižica, ki sem jo brala pred vsaj petnajstimi leti, ko sem se pripravljala na vlogo Ženske v neki slovenski drami. Pomagalo mi je vstopiti v to zame sicer nepredstavljivo obliko ljubezni.*

Romana je bila kot prestreljena. Ženska, ženska, seveda, samo ženska lahko podčrta kaj takega, pa še to igralka. *Nepredstavljivo*, je rekla.

Jaz pa nisem samo Tvoja in njegova vdova, temveč vdova cele generacije.

Romana je tisto jutro izgubila, kaj, še sama ni točno vedela, a svet jo je spet prezrl. Grafitnih potez v knjigi ni naredil moški. In našla je Vero. Ki je igrala Žensko kot dramski lik. Kot nek arhetip. Simbol. Je lahko kaj bolj grozljivo od resničnega življenja? Kaj je gledališki lik proti njej, Romani? Ji lahko kako pomaga? Zmenili sta se za srečanje. Vsaj to. Po tem srečanju bo našla še druga dva bralca Olge. Po več letih bo nekaj naredila. Nekam šla. Kako se konča ta gledališka predstava, kjer igra Ženska?

Tisto noč si umrl znova, ne vem, katerikrat.

Pred četrto je šla ven. Ni hotela srečati moža, ki je prihajal točno, niti minute ni zamudil, enako kot vsak dan. Hodil je po stanovanju, sedel na zofo in čakal, da bo ura pet. Ko je bila ura pet popoldan, je zakričal *Romanaaa!* Nihče ni odgovoril. Rolete so ostale dvignjene. Skozi okno je posijalo zgodnje večerno sonce.

Brala sem o umetnikih, ki oblikujejo nekaj, kar ne nosi njihovega imena, česar nihče ne prepozna kot njihovo delo, česar morda celo ne vidi ali sliši. ... Tako kot nihče ne opazi ornamenta v gorskem potoku in akorda v gorah in vzorca v pesku. Stvari ni treba zaznati, da postanejo lepe in resnične. Dejanj tudi ne.

.....

Op.a.: Citati so iz romana Olga (Bernhard Schlink).

Šifra: praslovanka

